

KÖNYVTÁRAK AZ EZREDFORDULÓ KÜSZÖBÉN

Ha ma, a második évezred végén valaki a könyvtári munka minőségéről elmélkedik, természetesen a számítástechnika, szoftver, hardver, public relation, internet, management, piackutatás és sok más okos fogalommal fejezi ki magát. Természetesen igaza van annak, aki így gondolja. A harmadik évezred küszöbén a könyvtáraknak új technológiákra van szükségük, új módszerekre a könyvtárak igazgatásában, új hozzáállásra a könyvtárhasználókhoz. A könyvtárosok tegnapi álmai valóra váltak és ma már a könyvtárak mindennapi életéhez tartoznak. Az interneten könnyen megtaláljuk a szomszéd város moziműsorát, vagy esetleg azt, milyen könyveket kínálnak és árulnak Tokióban, Londonban, vagy New York 64-ik utcáján. Elképesztően hatnak a legújabb autótípusokról szóló információk. Az internettel olyan árut vehet az ember, amiről a kitűnő reklámok hatása alatt azt hiszi, hogy feltétlenül szüksége van rá. Az információs technológia hatalmába kerítette a világot és villámgyorsan bekerült a könyvtárakba. Ha nem ma, holnap már biztosan a kisebb könyvtárakban is akárki információkhoz jut bármilyen témakörben, bármilyen terjedelemben. Információk, információk, információk. Mindenki hozzájut az információkhoz. A könyvtárosok lelkesednek, a nyilvánosság tapsol.

Ez az igazság a könyvtárakról az ezredfordulón. Mi mást tehetnék, mint hogy csatlakozzam a könyvtárosok általános eufóriájához, és beilleszem a mozaikba a saját kis köveimet.

Dicsekedhetnék a saját kitűnő számítástechnikai programunkkal, mindent tud és elintéz. Megvásárolja a könyveket, feldolgozza őket és kikölcsönzi. Előjegyzi a könyveket, a fegyelmezetlen olvasókat figyelmezteti és bírságolja. Megkeresi az adott témát és bibliográfiákat szerkeszt. Szeretnék hozzájárulni az igazság felderítéséhez és egy kicsit feltárni a problémákat is. Vannak viszont kételyeim. Az intuícióm azt sugallja, hogy nincs kimondva a teljes valóság és lehetnek egyéb árnyalatai, de nem láthatjuk, mert a fény egyoldalú. Tehát a könyvtárügyről kimondott igazság sem feltétlenül olyan, ahogy a fentiekben elmondtam.

Az ember viszont elővigyázatos. A könyvtáros lehetetlenné tenné magát, ha túlságosan kihangsúlyozná, hogy a könyvtáraknak az információn túl még egyéb feladataik is vannak. Voltak és még ma is sok helyen léteznek könyvtárak, ahol nemcsak a tudást bővítik, de a lelket is csiszolják. Nem túl sok könyvtáros foglalkozik ma ilyesmivel, nincs ma divatban, nincs pillanatnyi hatása és a nyilvánosság sem igényli. Igen, a szépirodalommal való munkáról beszélek. Kell még egyáltalán erről beszélni? Hisz erről már jóformán senki sem beszél. Talán az emberi szenvedélyről, szerelemről, irigységről, gyűlöletről, sérelemről, igazságról, szerencséről, nyomorról, haragról, förtelemről, erőről, gyengeségről így kell beszélni? Ki mondja meg ezt az embereknek, ha nem a könyvek?

Szükségünk van-e a szép könyvre az ezredfordulón? Érvényes ez a kérdés ma, tegnap, holnap? Nem tudom. Nem vagyok biztos abban, hogy hiányzik-e mindenkinek a szép könyv. Remélem, az emberek többsége szükségét érzi. Talán azért is, mert az irodalom tükrözi vissza azokat az értékes pillanatait az életnek, amikor úgy érzi az ember, hogy teljes életet él. Sokan állítják, hogy nem érdemes a szép könyvek kérdésével foglalkozni, mert az irodalom úgyis válságban van, és teljesen háttérbe szorítják az olcsó tévésorozatok, az örök Máriák, Esmeraldák. De léteznek emberek, köztük a könyvtárosok is, akiknek más a véleményük. Hiszik, hogy amíg léteznek hegyek, tavak, folyók, mezők, és amíg reggel a fehér köd fátyollal borítja a hegyeket és a déli nap beragyogja a gabona arany kalászeit, az esti harang zeng a templomtoronyból, s az éjnek lesznek titkai, mindig lesznek emberek, akik erről tanúvallomást tesznek. Évezredek során ez már kiállta a próbát. Ugyanakkor mások szívesen fogadják ezt a tanúvallomást, akár dal, legenda, regény vagy egyéb műfaj formájában.

Gyakran hallom könyvtárosoktól is, hogy csak szolgáltassunk információkat, és ne fecsérjünk könyvek fölötti álmodozással az időt. Bizonyára igazuk van. Az embereknek szükségük van pontos információkra és a könyvtárosnak kell ezeket nyújtani. Én viszont nem értek egyet azzal, hogy a könyvek fölött nem kell álmodozni. Irtózom attól a naptól, amikor az emberek nem fognak álmodozni a szép könyvek fölött. Nem fogtuk fel ugyanis, hogy az álmodozás még messziről sem lustaság. Az álmodozás felfrissíti a gondolatokat, úgy, mint a nyári eső felfrissíti a nap által perzselt rétet. Az álmodozás a gondolkodás ünnepe. Az álmodozás nem a valóságérzés elvesztése, hanem a realitás kiszínezése, hogy az elviselhető legyen.

A számítógép behozza az életünkbe a pontosságot, rendszert, rendet, a könyvtáros és az olvasó pedig alkalmazkodik. Jó, ha a könyvtárban rend van, de nem szükséges, hogy abszolutizáljuk. Ne ijesszük meg az olvasót steril könyvtári rendelővel, ahol kitépjük belőle az összes szenvedélyét és a helyükbe implantáljuk a hasznos információkat. Van egy rossz érzésem, hogy az ilyen rendelők már sikeresen működnek. Elfelejtettük, hogy a szenvedélyek nélküli ember lappangó erő, csak valamilyen természeti lehetőség, mint az izzó vas, mely a kalapácsütésre vár, hogy formát kapjon.

Gyakran hallom a politikusoktól, hogy a tájékozottság a demokrácia alapja. Talán igazuk van. Az az egyén, aki jól értesült az emberi jogokról, a saját állama jogi rendszeréről, tájékozottabb, jobb és jobban érzi a demokráciát. Lehet, hogy így van. Horatius kételkedik a jogok mindenhatóságában, mondván: QUID LEGES SINE MORIBUS – VANAE PROFICIUNT, vagyis: Mire valók a pusztá jogok, ha nincs erkölcs. Az erkölcsösség egyik alapja a szép könyv. Ott, ahol nem képes hatni a jog, és a jogról való jólértesültség, az irodalom igyekszik hatni az emberek szívére és gondolkodásmódjára. Végső esetben az írók programszerűen igyekeznek elérni ezt a célt. Már a múlt század derekán kijelentette Honoré de Balzac: „Az íróknak azt a célt kell maguk elé tűzniük, hogy erkölcsileg megjavítsák korukat, máskülönben csak hiú mulattatói az embereknek”. És szükséges-e ma a társadalom erkölcsi javulása? Mindenki állítja, hogy igen. Igazuk van. Mert ami régen bűnnek számított, az ma már jó erkölcs. Okos, jól értesült emberek a mindennapi élet tapasztalataiból kiindulva csak mosolyognak azon az állításon, hogy a szép könyv képes alapjában megváltoztatni az embert. Ezek a jól értesült emberek viszont nem veszik figyelembe azt az alapvető tényt, hogy a könyvek nem sietnek, van elég idejük, de a munkájuk alapos. Hatásuk emberi generációkon ível át, és az ember észre sem veszi, hogy megváltozott.

Az emberiség örök vágya a szépség és a szeretet után: ez az az ok, amiért érdemes a szép könyvvel törődni. A szépséget és a szeretetet nem lehet kiszámítani, lehetetlen képletben kifejezni, csak a tükröződését lehet ábrázolni. És ez a tükröződés a szép könyvekben található. Az életünkben viszont kifogyóban van a szépség és a szeretet. Ez nagyon rossz jelenség. Gondoljunk egy francia írónak, Henri-Frédéric Amielnek a szavaira: „Istenem, milyen sajnálatra méltóak lennénk, ha nem lenne a világon szépség és szeretet!” Adjunk azért az emberek kezébe szép könyvet.

Nagyon szép lenne elhinni azt, ami itt elhangzott. Lehetséges, hogy ez így nem teljesen igaz. Az is lehetséges, hogy a harmadik évezrednek érzelmektől mentes könyvtárosokra van szüksége és nem nosztalgizáló álmodozókra. Az is lehetséges, hogy amit itt kifejtettem, az szélmalom-harc. A szép könyv írója akkor Don Quijote és a könyvtáros Sancho Panza.

Nem tudom, önök hogy döntenek, de én elszegődtem Sancho Panzának.

Köszönöm a megtisztelő figyelmüket.

Elhangzott Miskolcon, 1999. október 29-én, a „Könyvtárak az ezredfordulón” című határmenti (szlovák–magyar) könyvtárostalálkozó szakmai tanácskozásán. Štefan Kolivoško a kassai megyei könyvtár igazgatóhelyettese.

